

Leefbaarheid van het Waddengebied

Door de ogen van ouderen

Bachelor scriptie Sociale Geografie en Planologie
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider:
R.H. Rijnks, MSc

Dagmar Welling
S2167875

Samenvatting

Het Waddengebied in Nederland, Duitsland en Denemarken is een uniek stukje natuur van Europa en de Wereld (Waddenzee Werelderfgoed, 2015). Maar het is ook een gebied waar bevolkingskrimp plaats vindt. Door de krimpende bevolking zijn er minder mensen die gebruik maken van de voorzieningen in het gebied, hierdoor verdwijnen er voorzieningen. De totale bevolking krimpt, maar de oudere bevolking in het gebied neemt toe. Hoe gaan zij om met de afnemende voorzieningen?

In dit onderzoek wordt getracht de leefbaarheid van het waddengebied te onderzoeken voor ouderen. Dit wordt gedaan door de hoofdvraag te stellen, *“wat is de kwaliteit van de leefomgeving van ouderen die in het Waddengebied wonen?”*

Er is een enquête internationaal online verspreid in Nederland, Duitsland en Denemarken. Er wordt door middel van de enquête resultaten geprobeerd inzicht te krijgen in de waardering van bepaalde voorzieningen en aspecten die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het gebied voor ouderen. De beoordeling van de verschillende aspecten door ouderen wordt vergeleken tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.

Er zijn verschillen tussen Nederland, Duitsland en Denemarken in de bevolkingssamenstelling in het Waddengebied. Zo heeft Duitsland relatief gezien 4% meer ouderen in het Waddengebied wonen dan Nederland en Denemarken. Mogelijk is dat in Duitsland meer voorzieningen zijn voor ouderen dan in de andere landen, omdat ouderen een kwart van de bevolking zijn in het Duitse Waddengebied. Er wordt onderzocht of er ook werkelijk een verschil bestaat tussen het Nederlandse, Duitse of Deense Waddengebied.

Uit het onderzoek volgend uit de enquête is naar voren gekomen dat er in de waardering van sociale contacten, woningen, openbare ruimtes, voorzieningen en bereikbaarheid geen verschil is tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. In alle drie de landen beoordelen ouderen de leefbaarheidsaspecten hetzelfde.

Maar zit er ook verschil in de beoordeling van oudere mensen vergelijkend met de beoordeling van jongere mensen? Uit eigen ervaring blijkt dat oudere mensen vaak anders denken dan jongere mensen over bepaalde aspecten en zijn zij sneller of juist minder snel tevreden. In het onderzoek zijn drie leeftijdscategorieën gemaakt, 35 jaar of jonger, 36 jaar tot en met 54 jaar en 55 jaar of ouder. De verschillende aspecten van leefbaarheid zijn afgezet tegen over deze drie categorieën. Uit het onderzoek komt naar voren dat de jongvolwassenen en jongeren negatiever denken dan volwassenen en ouderen over de aantrekkelijkheid van woningen in het Waddengebied en ze zijn minder tevreden over de ontmoetingsplaatsen aanwezig in het Waddengebied.

Uit Partoer (2013) is gebleken dat de huizenprijzen in het Waddengebied de afgelopen jaren sterk zijn gestegen. Terwijl de oudere bewoners zeer tevreden zijn over hun woning, die steeds meer in waarde stijgt, kunnen de jongere bewoners geen huis meer betalen in het Waddengebied. Wellicht is dat de reden voor het significant verschil dat uit de data is gehaald.

Over het algemeen zijn ouderen positief over hun leefomgeving, concluderend uit de onderzoeksresultaten. Wat ook te verklaren valt uit de literatuur die aangeeft dat de zorgvoorzieningen op de Waddeneilanden goed zijn, en hier ook naar wordt gestreefd om dit zo te houden (Partoer 2013). Er wordt veel gedaan in het Waddengebied voor de oudere bewoners, blijkt uit de resultaten van de enquête, resulterend in een goede kwaliteit van de leefomgeving.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Probleemstelling	4
1.3 Opbouw Thesis.....	5
2 Theoretisch kader	7
2.1 Het begrip leefbaarheid	7
2.2 Het Waddengebied en ouderen.....	7
2.3 Een goede leefomgeving.....	8
2.4 Sociale elementen leefomgeving	8
2.5 Fysieke elementen leefomgeving.....	9
2.6 Mobiliteit.....	10
2.7 Conceptueel model	10
3 Methodologie	11
3.1 Methode.....	11
3.2 Dataverzameling.....	11
3.3 Data-Analyse	13
3.4 Ethische vraagstukken.....	13
4 Resultaten	14
4.1 Statistische analyses.....	14
4.2 Gebruikte aspecten en hypothesen.....	14
4.3 Verschil tussen landen	15
4.4 Beschrijvende statistiek.....	16
4.5 Verschil tussen leeftijdsgroepen	17
5 Conclusies	19
5.1 Conclusie	19
5.2 Aanbevelingen.....	20
6 Discussie	21
6.1 Discussie.....	21
7 Literatuurlijst	22
8 Bijlagen	24
8.1 Reflectie	24
8.1.1 Reflectie algemeen.....	24
8.1.2 Reflectie dataverzameling.....	24
8.2 De enquête.....	26
8.3 Data analyse landen	37

8.3.1	Sociale Elementen	37
8.3.2	Openbare Ruimte	37
8.3.3	Wonen	39
8.3.4	Voorzieningen	40
8.3.5	Bereikbaarheid	42
8.3.6	Gemiddelde beoordeling.....	43
8.3.7	Gemiddelden respondenten	44
8.4	Data analyse leeftijdsgroepen.....	46
8.4.1	Sociale elementen	46
8.4.2	Openbare Ruimte	46
8.4.3	Wonen	47
8.4.4	Voorzieningen	48
8.4.5	Bereikbaarheid	48

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Waddengebied, en vooral de Waddeneilanden, in Nederland is een populaire vakantiebestemming. Zo ook onder mijn familie, jaarlijks bezoeken wij de eilanden meerdere malen. Hierdoor zie je behalve het prachtige landschap en de gezellige dorpjes ook de problemen die kunnen ontstaan op de Waddeneilanden.

Door het duinlandschap zijn de eilanden heuvelachtig. Uit eigen ervaring blijkt dat de dorpjes op de eilanden niet over zoveel voorzieningen en winkels beschikken als men op het vaste land gewend is, en het openbaar vervoer rijdt vaak alleen op vertrek en aankomst tijden van de veerboot.

Het Waddengebied bestaat niet alleen uit de populaire vakantie eilanden, de gemeenten grenzend aan de Waddenzee, maken ook deel uit van het Waddengebied. Deze gemeenten bezitten geen grote steden met veel voorzieningen, en de grote steden liggen relatief ver weg voor de mensen die er wonen.

Bewoners van het Waddengebied die mobiel zijn en fysiek in orde kunnen goed omgaan en zich redden met de voorzieningen en het openbaar vervoer dat er in het gebied aanwezig is. Voor de bewoners in het gebied die fysiek minder gesteld zijn kan de omgeving voor problemen zorgen.

Fysieke problemen komen met de jaren, hoe ervaren oudere bewoners de voorzieningen, de bereikbaarheid en het sociale welzijn in het Waddengebied? Voldoet het Waddengebied aan de behoeften van haar oudere, en fysiek minder gestelde bewoners, of zijn er aspecten die verbeterd kunnen worden?

Uit Manting en Vernooij (2007) blijkt dat ouderen niet graag verhuizen en hun vertrouwde omgeving moeten verlaten. Ouderen verhuizen meestal alleen als het niet meer anders kan. Kunnen ouderen zolang blijven wonen als zij zouden willen in het Waddengebied of wordt deze keuze voor hen gemaakt door problemen die voortkomen uit de fysieke en sociale omgeving.

1.2 Probleemstelling

Het doel van het onderzoek is om de leefbaarheid van ouderen in het Waddengebied te onderzoeken. Zijn de ouderen tevreden over hun mogelijkheden en hun leven daar, kunnen ze zich nog goed redden of is het juist een moeilijke omgeving om in te leven voor de oudere mensen.

Volgens Sijtsma (2014) is er in het Waddengebied sprake van een trend in de afname van bevolkingsaantallen. De bevolking van het gebied neemt af, terwijl het aantal ouderen in het Waddengebied groeit. De toenemende vergrijzing speelt vooral in Nederland en Denemarken. In Duitsland trekken de jongeren weg uit het gebied samen met de beroepsbevolking (Sijtsma, 2014). De oudere bevolking in het Duitse Waddengebied kent geen absolute groei, maar wel relatieve groei doordat de jongere en beroepsbevolking wegtrekt.

Volgens het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2015) groeit door de bevolkingskrimp in het Waddengebied de afstand naar voorzieningen. Als in een gebied de bevolking afneemt, is het voor bepaalde voorzieningen niet meer mogelijk om te blijven bestaan. Hierdoor wordt de afstand naar bijvoorbeeld de supermarkt, bibliotheek, bus en treinstation groter. Ook voor een huisarts, apotheek en andere gezondheidsvoorzieningen moet men een grotere afstand afleggen.

In het Waddengebied groeit de bevolkingsgroep die het minst mobiel en fysiek in orde is. Dit kan voor problemen zorgen doordat een aantal voorzieningen in het Waddengebied minder goed te bereiken zijn, of verdwijnen.

Door meer inzicht te krijgen in de fysieke en de sociale elementen die aanwezig zijn of juist missen in het Waddengebied kunnen er verbeterpunten naar voren komen. Zien de mensen die er wonen het zitten om oud te worden in deze omgeving of zijn er problemen waar ze tegen aan lopen. Er gaat onderzocht worden hoe ouderen hun leefomgeving in het Waddengebied beoordelen aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

“Wat is de kwaliteit van de leefomgeving van ouderen die in het Waddengebied wonen?”

Om deze vraag te kunnen beantwoorden wordt onderzocht welke elementen uit de sociale en fysieke omgeving belangrijk zijn voor een leefbare omgeving voor ouderen. Als deze elementen zijn vastgesteld, wordt onderzocht hoe tevreden ouderen zijn over de sociale elementen en de fysieke elementen zoals wonen, voorzieningen, openbare ruimte en bereikbaarheid. Hieruit worden verschillen gezocht tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. Zit er tussen de landen verschil in de beoordeling van ouderen over de sociale en fysieke aspecten in hun leefomgeving?

Gegevens van het WaLTER Project (Sijtsma, 2014) laten namelijk internationale verschillen zien in de bevolkingssamenstelling in het Waddengebied. In het gebied in Denemarken wonen 20,1% ouderen. Duitsland heeft de meeste ouderen in het gebied wonen, 24,1%. Nederland heeft relatief gezien de minste ouderen in het Waddengebied wonen, namelijk 19,2%. Wel groeit in Nederland de bevolkingsgroep van 65 of ouder het sterkst, gevolgd door Denemarken en in Duitsland groeit deze bevolkingsgroep het minst van de drie landen.

Daarnaast is het goed om te kijken of er ook nationale verschillen zijn in het Waddengebied. Uit Partoer (2013) blijkt dat er op alle Waddeneilanden in Nederland bejaardenhuizen en aanleunwoningen aanwezig zijn behalve op Schiermonnikoog. Dit zou kunnen resulteren in verschillende beoordelingen van ouderen hierover.

Maar Partoer (2013) stelt ook dat “Het beleid van de Nederlandse Waddeneilanden er op is gericht om zoveel mogelijk zorg op het eiland zelf aan te bieden.” De verwachting is dat ouderen over het algemeen positief zouden moeten zijn over de zorgvoorzieningen.

De beoordeling van de verschillende leefbaarheidsaspecten door ouderen, wordt ook vergeleken met de beoordeling van bewoners tussen de 36 en 54 jaar en bewoners van 35 jaar en jonger. Door deze vergelijking te maken kan onderzocht worden of oudere bewoners in het Waddengebied specifiek andere problemen ondervinden dan niet-ouderen.

De gegevens over het procentuele aantal ouderen in de landen, komen voort uit de gehanteerde ondergrens van 65 jaar om de bevolkingsgroep ouderen te definiëren. In dit onderzoek wordt de ondergrens van 55 jaar gehanteerd, zoals de van Dale (2015) dat ook doet. De grens wordt bewust lager gelegd dan de grens gehanteerd in het WaLTER-project, om zo de mogelijke responsgroep te vergroten.

1.3 Opbouw Thesis

Het vervolg van deze thesis zijn de voor de hoofdvraag relevante theorieën en concepten in het theoretisch kader te vinden in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 wordt een beschrijving gegeven van de gebruikte methode in deze thesis. Vervolgens worden de resultaten van het onderzoek besproken in hoofdstuk 4. De conclusies die getrokken kunnen worden uit het onderzoek en eventuele

aanbevelingen en verbeterpunten voor dit onderzoek zijn te vinden in hoofdstuk 5. De thesis wordt afgesloten met de literatuurlijst en de bijlage.

2 Theoretisch kader

2.1 Het begrip leefbaarheid

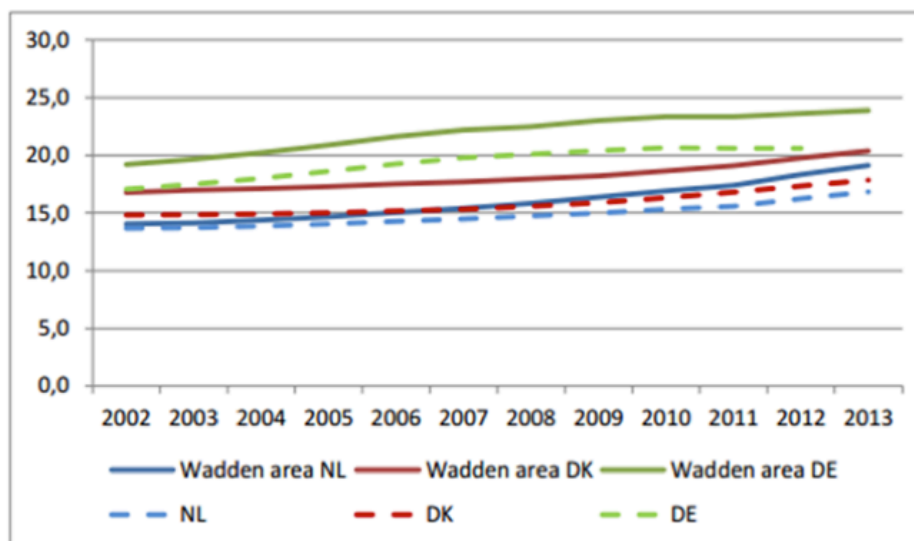
“De leefbaarheid van een omgeving wordt bepaald door de interactie tussen de mens en zijn omgeving” (Iwarsson, 2005). Wanneer de omgeving voldoet aan de wensen van ouderen, en ouderen fysiek en geestelijk fit genoeg zijn om in de omgeving te kunnen anticiperen is er voor deze mensen sprake van een leefbare omgeving (*ibid*). Volgens Marsman en Leidelmeijer (2001) is leefbaarheid te definiëren als “de waardering van de woonomgeving door de bewoners”. Negatieve veranderingen in de omgeving, zoals het wegvallen van voorzieningen of sociale interactie, hebben een grote impact op mensen met een afnemende fitheid zoals ouderen. Andersom is het ook zo bij positieve veranderingen in de omgeving (Iwarsson, 2005).

Leidelmeijer en Kamp (2003) onderscheiden drie perspectieven om naar leefbaarheid te kijken. Leefbaarheid, quality of life en duurzaamheid. Het eerste perspectief, leefbaarheid, kijkt vanuit de mens naar de omgeving. De mensen stellen eisen aan hun leefomgeving, en de omgeving wordt aan die eisen getoetst. Bij het perspectief, quality of life, wordt er vanuit de omgeving naar de mens gekeken. Er wordt onderzocht wat voor effect de omgeving heeft op de kwaliteit van leven van mensen. Het laatste perspectief is duurzaamheid. Hierbij draait het vooral om de toekomst, en wat voor effect het heeft op de leefbaarheid om de omgeving zo te behouden als hij is.

In dit onderzoek wordt gekeken vanuit het eerste perspectief. Er wordt onderzocht hoe mensen hun leefomgeving beoordelen. Door de bewoners verschillende aspecten van leefbaarheid te laten beoordelen wordt er een duidelijker beeld van de leefomgeving geschetst, waar de bewoners tevreden over zijn, en waarover niet.

2.2 Het Waddengebied en ouderen

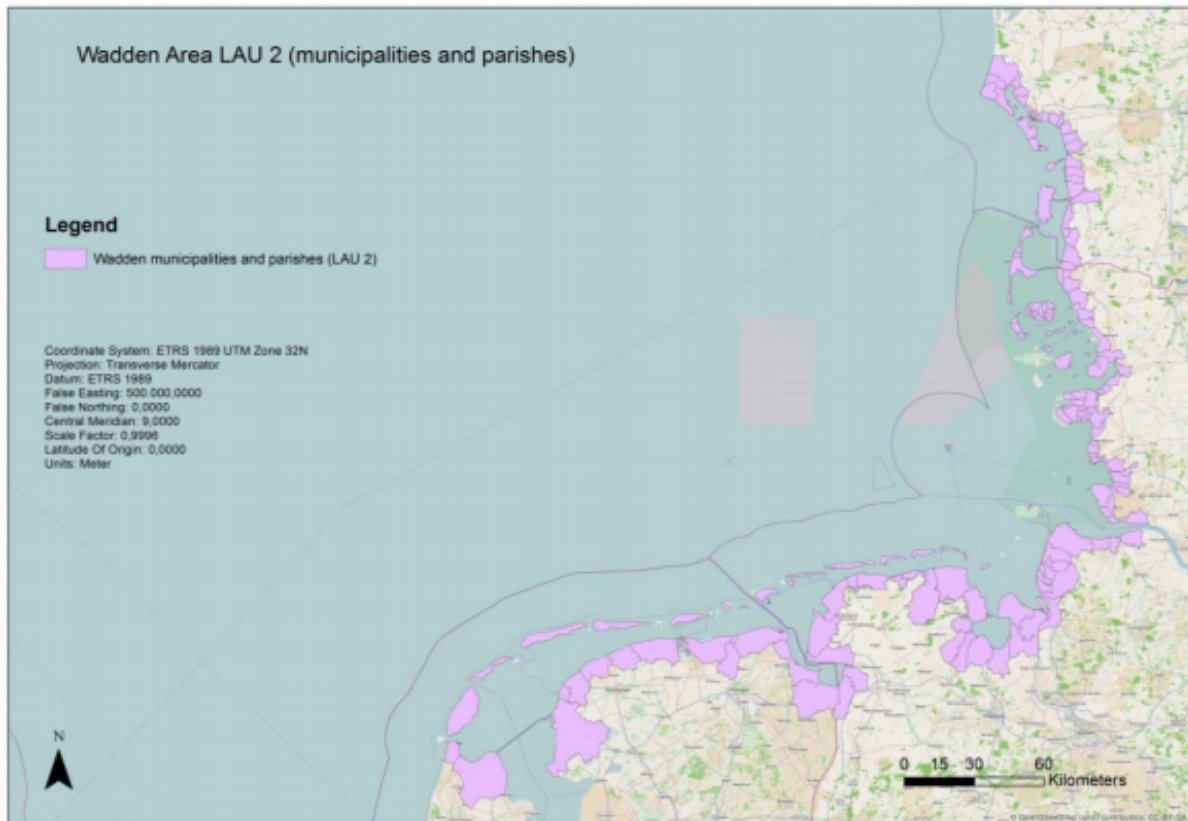
Er is geen algemene eenduidige definitie van de bevolkingsgroep ouderen. Van Dale (2015) definieert oudere als “iemand van circa 55 jaar en ouder”. Maar waar de grens precies ligt is moeilijk te stellen. Ook wordt vaak de pensioengerechtigde grens gehanteerd als ondergrens. Deze ligt nu volgens de Algemene Ouderdom Wet op 65 jaar en 3 maanden. Föbker en Grötz (2006, p. 100) en Campen (2008) hanteren als grens 65 jaar en ouder. Ook het Centraal Bureau voor Statistiek hanteert de grens vanaf 65 jaar. Volgens het CBS (2015) zal de groep 65-plussers de komende jaren steeds groter worden in Nederland, en daarmee ook in het Waddengebied.

Figuur 1. Vergrijzing van de bevolking van het Waddengebied, vergeleken met de totale bevolking van Nederland, Duitsland en Denemarken. Bron: Sijtsma, 2014.

Het Waddengebied is het grootste aaneengesloten natuurgebied in West Europa. Het bestaat uit de Waddenzee, de Waddenkust en een lange rij eilanden die het gebied beschermen tegen de golven van de Noordzee. In het kalme, ondiepe water van de Waddenzee leven unieke planten en dieren (Rijkswaterstaat, 2015).

Het gebied heeft een lengte van ongeveer 500 kilometer, en begint bij Den Helder in Nederland tot Blåvands Huk in Denemarken. Het is een van de waardevolste natuurgebieden in Europa. Door het getij verschil is er een rijke flora en fauna in het gebied en zijn er veel wetlands en duingebieden te vinden (Sijtsma, 2014).

Kaart 1. Het Waddengebied. *Bron: Sijtsma, 2014.*

2.3 Een goede leefomgeving

Het RIVM (2015) spreekt van een gezonde leefomgeving als de omgeving schoon en veilig is, het uitnodigt tot bewegen en als de omgeving goed te bereiken is met de auto, fiets of openbaar vervoer. Daarbij moet de omgeving er voor zorgen dat mensen elkaar kunnen ontmoeten door bijvoorbeeld een gevarieerd aanbod van voorzieningen en aantrekkelijk en gevarieerde openbare ruimtes. Ook moet de omgeving voldoende groen bevatten, een goede milieukwaliteit hebben, er moeten gezonde en duurzame woningen staan en de omgeving moet rekening houden met de behoeften van de (toekomstige) bewoners en specifieke bevolkingsgroepen, zoals ouderen.

Volgens Föbker en Grötz (2006, pp. 99-101) vinden ouderen vooral een geschikte bebouwde omgeving, bereikbare voorzieningen, sociale integratie en veiligheid belangrijk in de omgeving

2.4 Sociale elementen leefomgeving

Als mensen ouder worden neemt over het algemeen de sociale interactie af (Oh, 2003 p. 492). Dit kan komen door het verlies van familie die in de buurt woont, gezondheidsproblemen die ze krijgen,

eenzaamheid, depressie en doordat ze niet meer werken (*ibid*). De fitheid van ouderen bepaald hoe leefbaar de omgeving voor hen is. Als de gezondheid afneemt naarmate de leeftijd stijgt, nemen ook de mogelijkheden af van ouderen om in de omgeving te kunnen anticiperen. Doordat de gezondheid afneemt, mentaal en fysiek, worden ouderen meer afhankelijk (De Boer, 2006, pp. 243-245).

Als ouderen meer afhankelijk worden, wordt sociale interactie juist belangrijker. Sociale interactie stelt ouderen namelijk langer in staat om zelfstandig te blijven wonen. Met een sociaal netwerk kunnen ouderen sneller om hulp vragen als dat nodig is. Dit sluit aan met de wens om thuis te blijven wonen en vrij te kunnen blijven leven en past ook goed in de huidige individualistische samenleving (Callender, 2000, p.28). Ook lopen sociaal actieve ouderen minder kans om depressief te worden dan ouderen die niet sociaal actief zijn (Lam en Boey 2005).

Een ander element dat kan meespelen in de sociale interactie en sociale cohesie tussen ouderen in een wijk is hoe veilig ouderen zich voelen. Volgens Föbker en Grotz (2006) is de aanwezigheid, of de angst voor criminaliteit bij ouderen in een wijk erg bepalend voor de sociale interactie. Ouderen zijn relatief gezien erg kwetsbaar en het is begrijpelijk dat een onveilig gevoel negatief invloed heeft op de leefbaarheid. Volgens Oh (2003, p. 495) daalt de sociale cohesie als er veel wanorde is in de leefomgeving van ouderen.

2.5 Fysieke elementen leefomgeving

De fysieke elementen van een leefomgeving zijn goed zichtbaar en meetbaar. Het zijn de huizen, de gebouwen, de straten en de parken en de onderdelen hiervan.

Als mensen ouder worden zitten ze steeds vaker thuis. De oudere mensen hebben meer tijd dan vroeger, toen ze nog werkten, en vaak neemt ook de mobiliteit op den duur af. De woning wordt steeds meer de activiteitenruimte van de oudere, en minder een uitvalsbasis (Pennix en Royers, 2007). Omdat ouderen niet graag verhuizen en hun vertrouwde omgeving moeten verlaten is een passende woning waarin ouderen zich thuis voelen steeds belangrijker (Manting en Vernooij, 2007).

Niet alleen de eigen woning van de oudere is belangrijk in het onderzoek naar de leefbaarheid van de fysieke woonomgeving, ook openbare ruimten, zoals parken en de buurt waarin de oudere woont spelen een belangrijke rol. Participatie in de openbare ruimte heeft een positief effect op de algehele tevredenheid van ouderen over het leven en leidt tot sociale interactie (Alves, Sugiyama en Thompson, 2009, pp. 4-5).

De woonomgeving van de oudere wordt gebruikt voor drie soorten activiteiten, noodzakelijke activiteiten zoals boodschappen doen, optionele activiteiten zoals een wandeling maken of in de zon zitten en sociale activiteiten zoals een conversatie houden. Vaak is het een combinatie van activiteiten die voor komt als men de openbare ruimte gebruikt.

Door de toenemende lichamelijke beperkingen waar ouderen mee te maken krijgen, wordt een openbare ruimte steeds minder goed bereikbaar voor ouderen. De openbare ruimte moet aantrekkelijk en goed bereikbaar zijn. Het ontwerp van de openbare ruimte kan al veel verschil uitmaken voor de oudere om het te bezoeken. Ouderen leggen vaak geen grote afstanden af in de openbare ruimten. Parkeerplaatsen dichtbij het centrum, bankjes in het park of in het centrum en toiletten zijn vereisten voor openbare ruimten die goed leefbaar willen zijn voor ouderen (Sonmez Turell e.a., 2007, pp. 2035-2036).

Alves, Sugiyama en Thompson (2009, p. 13) geven het voorbeeld dat voetpaden voor ouderen niet alleen goed begaanbaar moeten zijn maar ze moeten ook plezierig zijn om te gebruiken. Als ouderen plezier krijgen in het wandelen gaan ze dit ook vaker doen, wat goed is voor hun gezondheid.

2.6 Mobiliteit

Volgens Kresl en Ietri (2010) kan een verbeterde toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor ouderen ten goede komen aan hun sociale participatie in de maatschappij. Zoals het verbeteren van de bereikbaarheid van haltes en stations en voertuigen zoals bussen.

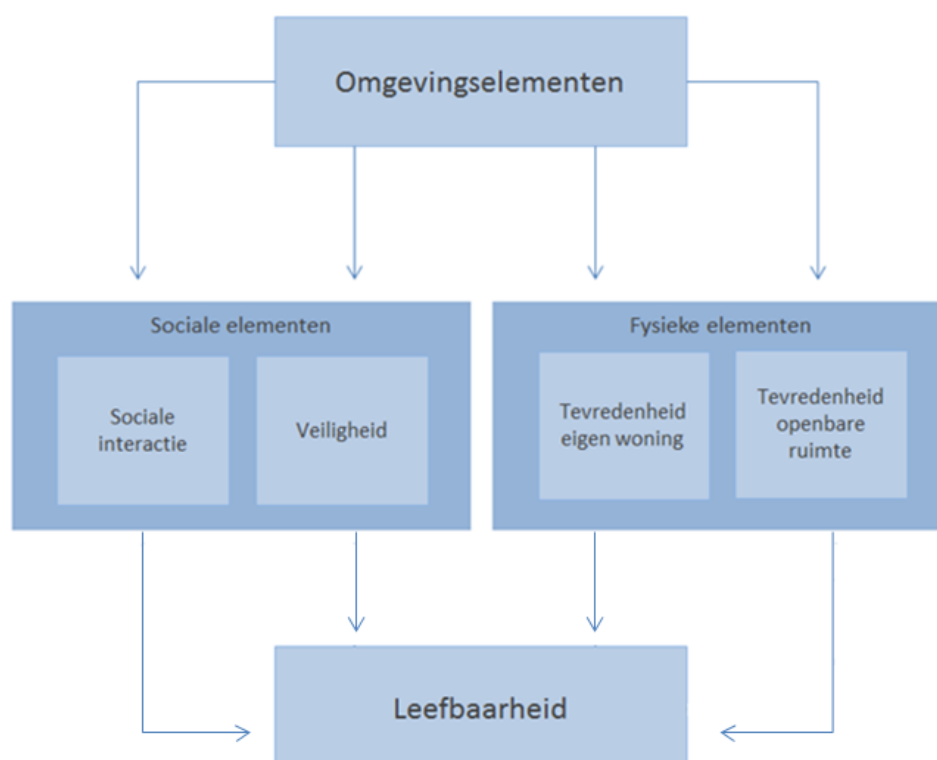
Door schaalvergroting en concentratie van veel voorzieningen in de stad, maar vooral ook op het platteland worden voorzieningen steeds minder goed bereikbaar voor ouderen (Van Dam 1995). Hij stelt ook dat de oplossing voor het beter bereikbaar maken van voorzieningen voor ouderen niet alleen ligt in het aanpassen van infrastructuur en verbindingen maar ook in het efficiënt en toegankelijk maken van de locatie van activiteitenplaatsen.

Het probleem van de mobiliteit van ouderen kan deels worden opgelost doordat zo'n 60% van de ouderen tussen de 65 en 75 jaar geregeld 'online' is (CBS 2011). Ouderen kunnen via internet hun dagelijkse boodschappen thuis laten bezorgen, en zo ook hun medicijnen en bijvoorbeeld bibliotheekboeken (Ziegler en Schwanen 2011).

Echter, volgens het CBS (2004) zijn ouderen met ernstige mobiele beperkingen slechter af op sociaal vlak en hun welzijn. Zij zijn vaak drie keer minder gelukkig en tevreden met hun leven dan ouderen zonder mobiliteitsproblemen. Als ouderen ook niet meer buiten de deur komen voor hun dagelijkse boodschappen, neemt het sociale contact nog meer af, en vereenzamen zij meer.

2.7 Conceptueel model

In het conceptueel model zijn de omgevingselementen verdeeld in sociale elementen en fysieke elementen. In de literatuur, te vinden in het theoretisch kader, is gebleken dat deze twee elementen van de leefomgeving de leefbaarheid bepalen. De sociale en fysieke elementen zijn onderverdeeld in de 4 belangrijkste subgroepen. Bij de sociale elementen zijn dit sociale interactie en veiligheid, en bij de fysieke elementen de tevredenheid van eigen woning en tevredenheid van de openbare ruimte. Alle concepten hebben betrekken tot elkaar en beïnvloeden met elkaar hoe ouderen over hun leefomgeving denken. Bij een slecht leefbare omgeving zijn ouderen niet tevreden over de vieraspecten en bij een goede leefbare omgeving wel.

3 Methodologie

3.1 Methode

De hoofdvraag van dit onderzoek is gericht op meningen van de bewoners van het waddengebied. De bewoners van het gebied geven hun mening over de kwaliteit en aanwezigheid van voorzieningen en sociale contacten, waaruit kan worden opgemaakt wat de kwaliteit van leven is in het waddengebied.

Omdat er onderzoek wordt gedaan in een internationaal gebied, is er voor de kwantitatieve onderzoeksmethode gekozen. Volgens McLafferty (2010) is het uitvoeren van enquête een geschikte methode om data te verzamelen als men op zoek is naar gedragsuitingen, karakteristieken en meningen van grote groepen mensen. Daarnaast is enquêteren een onderzoeksmethode waarmee in korte tijd en in een groot gebied, veel data mee kan worden verzameld.

Om de onderzoeksvraag en de sub vragen te beantwoorden is een enquête opgesteld samen met 9 andere studenten. In de enquête zijn de vragen van verschillende onderzoeken naar leefbaarheid in het Waddengebied samengevoegd en gecombineerd. Met behulp van Lemon, de Leefbaarheidsmonitor, (Lemoninternet, 2015) zijn aspecten zoals sociale contacten, voorzieningen, woningen en bereikbaarheid geselecteerd die de respondenten kunnen beoordelen in de enquête.

De gebieden binnen het gehele Waddengebied waar het onderzoek gepromoot is zijn deels willekeurig geselecteerd, deels niet. De eilanden in het Nederlandse, Duitse en Deense Waddengebied zijn geselecteerd op de bereikbaarheid vanaf het vaste land. De eilanden die het minst te bereiken zijn vanaf het vaste land hebben de voorkeur gekregen in het onderzoek. De bewoners op deze eilanden zijn waarschijnlijk afhankelijker van de voorzieningen op het eiland zelf, dan de eilandbewoners op een Waddeneiland dat dicht bij het vaste land ligt en dat daardoor makkelijker te bereiken is.

In Nederland en Duitsland zijn in elk land zes gebieden geselecteerd, in Denemarken vier. De Waddenkustgemeenten waar is gepromoot voor het onderzoek zijn, met uitzondering van Delfzijl, de gemeenten waar de veerhaven naar het geselecteerde Waddeneiland gevestigd is.

De enquête is digitaal in te vullen op een website, waar een Nederlandse, Duitse, Engelse en Deense versie van de enquête op staat. De vragen, horend bij dit onderzoek, zijn gebaseerd op een Likert schaal, waar men de keuze mogelijkheid heeft uit 5 punten. De eerste en de laatste keuzemogelijkheid zijn de extreem positieve, en extreem negatieve variant. De keuzemogelijkheid in het midden staat voor neutraal, voor als de respondent geen (sterke) mening heeft over dit onderwerp (McLafferty, 2010).

3.2 Dataverzameling

Het promoten van het onderzoek naar leefbaarheid in het Waddengebied is gebeurd op twee manieren. De groep van 10 studenten, die samenwerken aan de enquête, is verspreid afgereisd naar de geselecteerde onderzoeksgebieden om in totaal 3000 flyers uit te delen met de link naar de online enquête erop.

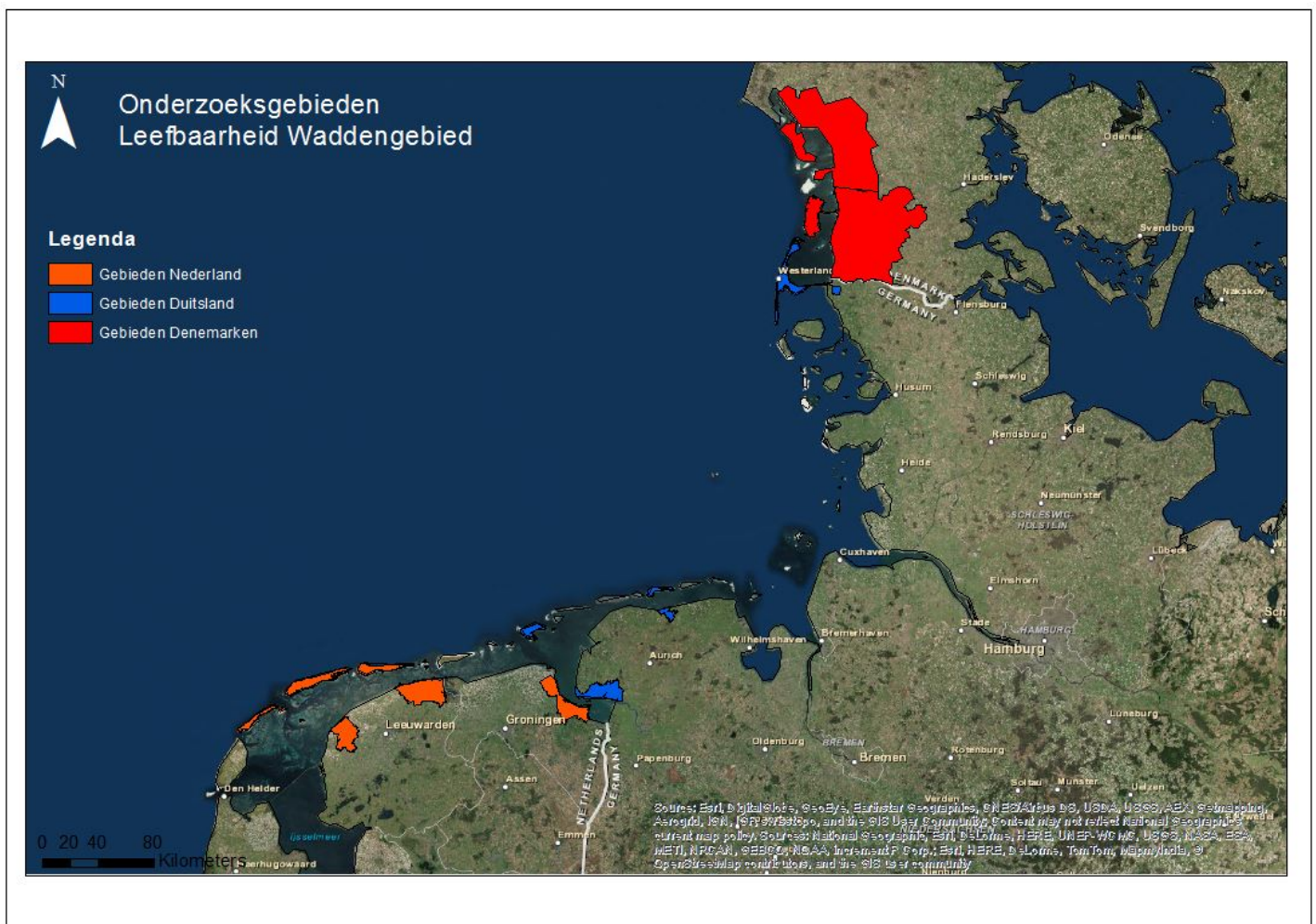
De onderzoeksgebieden bezocht in Nederland zijn de Waddeneilanden, Terschelling, Vlieland en Ameland. De gemeenten zijn Dongeradeel, Franekerdeel en Delfzijl. In Duitsland zijn bezocht de Waddeneilanden, Borkum, Langeoog en Sylt en de gemeenten Emden, Esens en Klanxbüll. In

Denemarken zijn 4 gebieden bezocht, de Waddeneilanden Rømø en Fanø, en de gemeenten Esbjerg en Tønder.

In deze gebieden is huis aan huis geflyerd en zijn er posters van het onderzoek opgehangen in openbare gebouwen, te denken aan bibliotheken, gemeentehuizen en supermarkten.

Alle respondenten zijn in dit onderzoek willekeurig geselecteerd. Daarnaast is het onderzoek gepromoot via internet. Via Social Media is de flyer online verspreid, organisaties en verenigingen in het Waddengebied zijn benaderd om de flyer op hun website te plaatsen of te verspreiden via de nieuwsbrief, waarvan een deel dit ook heeft gedaan. Het onderzoek is daarnaast nog in vier plaatselijke kranten gepromoot door middel van een advertentie.

Bij het verspreiden van de flyer en de link naar de enquête is altijd aangegeven dat het onderzoek deel uitmaakt van het grotere WALTER Project en het een onderzoek is van de Universiteit van Groningen. Om het voor de bewoners aantrekkelijker te maken om mee te doen aan het onderzoek, werden er onder de respondenten drie cadeaubonnen verloot.

Kaart 2. De locaties van de onderzoeksgebieden, bestaande uit Waddeneilanden en vaste land gemeenten uit Nederland, Duitsland en Denemarken. Bron: Eigen enquête.

3.3 Data-Analyse

De data die is verzameld door middel van een Likertschaal valt onder ordinale data. Met ordinale data zijn maar een beperkt aantal statistische toetsen mogelijk. Voor dit onderzoek ging de voorkeur uit naar een variantie analyse, de One-way ANOVA. Deze toets is niet toegestaan met ordinale data. Om toch de gewenste toets uit te kunnen voeren is aangenomen dat de respondent begrijpt dat er tussen de antwoordmogelijkheden even veel "ruimte" zit. Hierdoor kan de data worden gezien als interval data, en is de One-way ANOVA toegestaan om te gebruiken.

Er wordt ook gebruik gemaakt van beschrijvende statistiek. De gemiddelde beoordeling van de respondenten zijn uitgerekend per aspect. Door de gemiddeldes met elkaar te vergelijken wordt er duidelijk welke aspecten erg positief worden beoordeeld, en welke aspecten negatiever zijn beoordeeld in het Waddengebied.

3.4 Ethische vraagstukken

Het onderzoek naar de beoordeling van voorzieningen, sociaal contact, bereikbaarheid, wonen en openbare ruimte, is geen confronterend onderzoek. Het ligt over het algemeen niet gevoelig om voorzieningen in de leefomgeving te beoordelen. De vraag over sociaal contact kan wel gevoeliger liggen bij mensen die eenzaam zijn en weinig sociaal contact hebben. De vraag is of dit deel van de enquête altijd in volledige eerlijkheid wordt ingevuld.

De enquête, in te vullen op internet, was niet anoniem. Er werd op de eerste pagina gevraagd naar de respondent zijn mail adres. Als deze niet werd ingevuld, kon de enquête niet worden ingevuld. Een deel van de potentiële respondenten kan hierdoor zijn afgehaakt. Het mail adres van de respondent was nodig om hem de eventuele prijs te laten winnen die verbonden zat aan het onderzoek. Het was waarschijnlijk beter geweest om de respondent zelf de optie te geven of hij of zij hier aan mee wou doen, of om het onderzoek anoniem in te vullen. In de analyses is de identiteit van de respondent niet te herleiden, de anonimiteit in de thesis is daardoor wel in orde.

Op de flyer die is verspreid in het Waddengebied staat dat het een onderzoek is van de Rijksuniversiteit Groningen, met het logo erbij. Ook wordt er vermeld dat het onderzoek deel is van het grotere WaLTER project, met de website van het project erbij voor meer informatie. Op de site van de online enquête is zowel het WaLTER project als de Rijksuniversiteit Groningen, nergens terug te vinden.

Op de flyer die is verspreid in het gebied stond kort dat het om een leefbaarheid onderzoek over het Waddengebied ging, en de organisaties en verenigingen die zijn gemaild hebben allemaal een uitgebreide digitale brief ontvangen met daarin uitleg over het onderzoek. Maar aangezien het grootste deel van promotie via de flyer ging, was er niet veel uitleg over het onderzoek en de enquête.

Aan het einde van de enquête is er bedankt voor de medewerking, en indien ze op de hoogte willen worden gebracht van de resultaten van het onderzoek, wordt er gevraagd om dan een mail adres in te vullen. Er staat bij de online enquête geen toelichting over wat er met de mail adressen wordt gedaan, en hoelang deze worden bewaard.

4 Resultaten

Het totaal aantal respondenten gebruikt in het onderzoek is 85. Dit zijn de respondenten die alle vragen hebben beantwoord in de enquête. Er zijn 43 vrouwen die de enquête hebben ingevuld, tegenover 42 mannelijke respondenten. Van de 85 respondenten is 36,5% 55 jaar en ouder. 29,4% is 36 tot en met 54 jaar en 34,1% is 35 jaar of jonger. Het aantal respondenten afkomstig uit Nederland is oververtegenwoordigd met 75,3% van de 85 in totaal. 20% van de respondenten is afkomstig uit Duitsland en slechts 4,7% komt uit Denemarken. De overzichten van de procentuele uitkomsten per enquêtevraag zijn te vinden in bijlage 8.3.7.

4.1 Statistische analyses

Er is met behulp van statistische toetsen gekeken of er verschil zit tussen landen in de beoordeling van verschillende geselecteerde aspecten om de leefbaarheid te meten. Er is ook gekeken of de respondenten uit verschillende leeftijdsgroepen de aspecten significant verschillend beoordelen.

4.2 Gebruikte aspecten en hypothesen

De aspecten van leefbaarheid die de respondenten hebben beoordeeld zijn onder te verdelen in vijf categorieën. Sociale elementen in het Waddengebied zoals sociale contacten en ontmoetingsplaatsen. De openbare ruimtes, te denken aan natuur, groen en parken. Voorzieningen op het eiland zoals winkels, sportmogelijkheden en gezondheidsfaciliteiten. De respondenten worden gevraagd de bereikbaarheid te beoordelen van het gebied, zoals openbaar vervoer en de overtocht met de veerboot. Als laatste categorie wordt de respondenten gevraagd het wonen te beoordelen, wat denken zij over de kwaliteit van de woning, leegstand en woonkosten.

Tussen de drie verschillende landen worden de beoordelingen van deze categorieën met elkaar vergeleken. De volgende hypothesen zijn getoetst via de One-way ANOVA.

1. Er is geen verschil in tevredenheid van 55-plussers over sociale elementen in het Waddengebied tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.
2. Er is geen verschil in tevredenheid van 55-plussers over de openbare ruimtes in het Waddengebied tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.
3. Er is geen verschil in tevredenheid van 55-plussers over voorzieningen in het Waddengebied tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.
4. Er is geen verschil in tevredenheid van 55-plussers over de bereikbaarheid in het Waddengebied tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.
5. Er is geen verschil in de tevredenheid van 55-plussers over de woningen in het Waddengebied tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.

Naast de vergelijking tussen landen, is er ook een vergelijking gemaakt tussen de leeftijdsgroepen 55 jaar of ouder, 36 tot en met 54 jaar en 35 jaar en jonger. Uit de hypothesen, getoetst met de One-way ANOVA, kan worden opgemaakt of de verschillende leeftijdscategorieën, de aspecten verschillend beoordelen.

1. Er is geen verschil in de tevredenheid over sociale contacten in het Waddengebied tussen 55-plussers, bewoners onder de 55 jaar en bewoners onder de 35 jaar.
2. Er is geen verschil in de tevredenheid over de openbare ruimtes in het Waddengebied tussen 55-plussers, bewoners onder de 55 jaar en bewoners onder de 35 jaar.
3. Er is geen verschil in tevredenheid over voorzieningen in het Waddengebied tussen 55-plussers, bewoners onder de 55 jaar en bewoners onder de 35 jaar.

4. Er is geen verschil in tevredenheid over de bereikbaarheid in het Waddengebied tussen 55-plussers, bewoners onder de 55 jaar en bewoners onder de 35 jaar.
5. Er is geen verschil in tevredenheid over de woningen in het Waddengebied tussen 55-plussers, bewoners onder de 55 jaar en bewoners onder de 35 jaar.

Aangezien de respondenten de verschillende aspecten hebben beoordeeld in een Likertschaal, worden deze beoordelingen ook beschrijvend geanalyseerd en met elkaar vergeleken. In SPSS zijn de volgende labels toegevoegd ter verduidelijking van de beoordeling:

++ : Positief
 + : Enigszins positief
 0 : Neutraal
 - : Enigszins Negatief
 -- : Negatief

De aspecten hebben de respondenten beoordeeld binnen de categorieën:

Wonen (aantrekkelijkheid)					
	++	+	0	-	--
Uw woning					
Woonkosten					
Leegstand					
Kwaliteit van de woningen (anders dan uw eigen)					
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid)					
	++	+	0	-	--
Landschap en natuur					
Openbare parken en groen					
Straten en wegen					
Straatmeubilair					
Parkeervoorzieningen					

Tabel 1. De categorieën en de bijbehorende aspecten. *Bron: Eigen enquête.*

Voorzieningen (aantrekkelijkheid)					
	++	+	0	-	--
Mogelijkheid tot werk					
Winkels in uw woonomgeving					
Ontmoetingsplaatsen					
Sociale contacten					
Uitgaansvoorzieningen					
Sportfaciliteiten					
Faciliteiten voor jongeren					
Faciliteiten voor senioren					
Gezondheidsvoorzieningen					
Onderwijsvoorzieningen					
Kinderopvang					
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid)					
	++	+	0	-	--
Openbaar vervoer					
Reisgemak kust – eiland					
Kosten reis kust – eiland					
Reistijd kust – eiland (retour)					

4.3 Verschil tussen landen

Via de One-way ANOVA is het verschil tussen landen getoetst in SPSS. Aangezien er onderzoek wordt gedaan naar ouderen, 55 jaar en ouder, zijn eerst alle cases met de leeftijd 54 jaar en jonger er uit gefilterd door middel van select cases. Dit heeft de groep respondenten aanzienlijk verkleind, de groep bestaat nu nog uit 30 respondenten. Doordat de One-way ANOVA betrouwbaarder wordt naarmate hij meer dan 30 respondenten toetst, is bij elke toets ook de Kruskal-Wallis test uitgevoerd, de non-parametrische toets, om de One-way ANOVA toets en de uitkomsten hiervan te controleren.

De tabellen met de uitkomsten van de toets zijn te vinden in tabel 2. Alle hypothesen horend bij de vergelijking tussen landen moeten worden aangenomen. Uit de toets blijkt dat de uitkomsten van

alle aspecten niet significant zijn. Bij de beoordeling van alle aspecten die de leefbaarheid van een gebied kunnen beïnvloeden zijn geen significante verschillen tussen Nederland, Duitsland en Denemarken te vinden.

Wonen (Aantrekkelijkheid)	Sig.	Voorzieningen (Aantrekkelijkheid)	Sig.
Uw woning	0,865	Mogelijkheden tot werk	0,807
Woonkosten	0,368	Winkels in uw woonomgeving	0,121
Leegstand	0,891	Uitgaansvoorzieningen	0,669
Kwaliteit van woningen	0,644	Faciliteiten voor senioren	0,865
Openbare ruimte (Aantrekkelijkheid)		Sportfaciliteiten	0,829
Natuur	0,223	Gezondheidsvoorzieningen	0,664
Parken en groen	0,621	Bereikbaarheid (Aantrekkelijkheid)	
Straten en wegen	0,462	Openbaar vervoer	0,139
Straatmeubilair	0,960	Reisgemak kust-eiland	0,857
Parkeervoorzieningen	0,791	Reiskosten kust-eiland	0,702
Reistijd kust-eiland	0,274		
Sociale aspecten (Aantrekkelijkheid)			
Ontmoetingsplaatsen	0,839		
Sociale contacten	0,619		

Tabel 2. Uitkomsten significantie vergelijking tussen Nederland, Duitsland en Denemarken.

4.4 Beschrijvende statistiek

Aangezien uit de statistische toetsen is gebleken, dat de respondenten niet significant verschillend hebben geoordeeld over de tevredenheid naar woningen, sociale aspecten, voorzieningen, openbare ruimtes en bereikbaarheid tussen de inwoners van Nederland, Duitsland en Denemarken, mag men er van uitgaan dat de beoordeling van deze aspecten tussen landen relatief gelijk is.

Daarom is er geen onderscheid gemaakt tussen de landen bij het bekijken naar de beoordelingen. In SPSS zijn de beoordelingen op een schaal van 1 tot en met 5 ingevuld. Door het gemiddelde te bekijken per aspect kan worden nagegaan hoe positief of negatief men over dit aspect denkt in het Waddengebied.

Wonen (Aantrekkelijkheid)	Gemiddelde cijfer
	-- = 1, - = 2, 0 = 3, + = 4, ++ = 5
Uw woning	3,45
Woonkosten	3,10
Leegstand	1,87
Kwaliteit van woningen	2,65
Openbare ruimte (Aantrekkelijkheid)	
Natuur	3,48
Parken en groen	2,84
Straten en wegen	2,65
Straatmeubilair	2,42

Parkeervoorzieningen	2,90
Voorzieningen (Aantrekkelijkheid)	
Mogelijkheden tot werk	2,32
Winkels in uw woonomgeving	2,74
Uitgaansvoorzieningen	2,16
Faciliteiten voor senioren	2,55
Sportfaciliteiten	2,52
Gezondheidsvoorzieningen	2,77
Bereikbaarheid (Aantrekkelijkheid)	
Openbaar vervoer	2,48
Reisgemak kust-eiland	2,94
Reiskosten kust-eiland	2,45
Reistijd kust-eiland	2,58
Sociale aspecten (Aantrekkelijkheid)	
Ontmoetingsplaatsen	2,84
Sociale contacten	3,13

Tabel 3. De gemiddelde cijfers, gegeven door de respondenten.
Bron: Eigen enquête.

Uit deze vergelijking blijkt dat de inwoners van het Waddengebied het meest positief zijn over de natuur en hun eigen woning.

De uitslagen van de analyses komen overeen met wat Partoer (2013) ons in theorie verteld. De WOZ-waarde van de huizen op alle Waddeneilanden is de afgelopen 10 jaar sterk gestegen. Deze waarde ligt op alle eilanden boven de twee ton, en op Terschelling zelf boven de drie ton, terwijl de WOZ-waarde van de huizen op het Friese vasteland gemiddeld lager ligt dan twee ton. De oudere bewoners van het Waddengebied geven hun eigen huis ook een hoge beoordeling in de enquête.

Uitgaansvoorzieningen en de leegstand lijken het slechts uit de enquête te komen, maar uit tabellen in de bijlage blijkt dat veel oudere mensen bij uitgaansvoorzieningen neutraal hebben gestemd. Bij leegstand zijn 8 respondenten die neutraal hebben geoordeeld, en 7 respondenten enigszins negatief.

4.5 Verschil tussen leeftijdsgroepen

Via de One-way Anova toets is er onderzoek gedaan naar de verschillen die er kunnen zijn tussen verschillende leeftijdsgroepen in de beoordeling van aspecten. Er zijn drie leeftijdsgroepen gemaakt in het databestand, 55 jaar en ouder, 36 jaar tot en met 54 jaar en 35 jaar of jonger. De hypothesen die zijn getoetst moeten grotendeels worden aangenomen. Er zijn twee uitzonderingen, bij de sociale elementen wijkt het aspect, tevredenheid over de ontmoetingsplaatsen significant af. Dit is ook het geval bij woningen, de aantrekkelijkheid van de woning. Bij beide aspecten is het de groep 35 jaar en jonger die negatiever over deze aspecten oordeelt dan de rest van de respondenten. Dit is uitgezocht via de Bonferroni toets en door te kijken naar de gemiddelde cijfers. Zo is te analyseren waar

Bonferroni		Sig.
55 jaar en ouder	54 jaar en jonger 35 jaar en jonger	1,000 ,007
54 jaar en jonger	55 jaar en ouder 35 jaar en jonger	1,000 ,011
35 jaar en jonger	55 jaar en ouder 54 jaar en jonger	,007 ,011

Tabel 4. De uitkomsten van de Bonferroni toets tonen aan dat de groep 35 jaar of jonger afwijkt.

het significante verschil zit. De groep 35 jaar en jonger zijn niet tevreden over de ontmoetingsplaatsen in het Waddengebied, en zijn ook niet tevreden over de aantrekkelijkheid van de woningen in het Waddengebied.

Descriptives	N	Gemiddelde
55 jaar en ouder	31	1,55
54 jaar en jonger	25	1,64
35 jaar en jonger	29	2,10
Totaal	85	1,76

Tabel 5. De uitkomsten van beschrijvende analyses tonen aan dat de groep 35 jaar of jonger afwijkt van de overige respondenten.

5 Conclusies

5.1 Conclusie

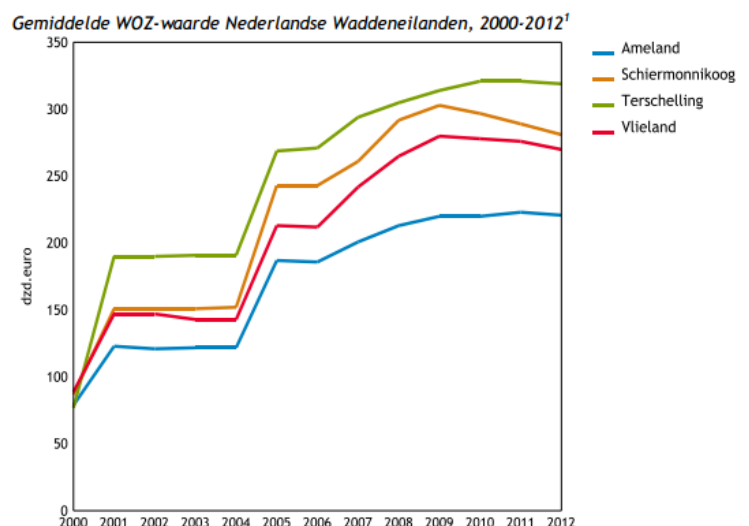
Het doel van deze thesis was om meer inzicht te krijgen in de leefbaarheid van het Waddengebied voor ouderen. Om antwoord te krijgen op deze vraag is onderzoek gedaan naar 18 gebieden verspreid binnen het Waddengebied in Nederland, Duitsland en Denemarken. Deze gebieden bestaan uit 9 Waddeneilanden en 9 vaste land gemeenten. Niet alle sub vragen uit het onderzoeksvoorstel kunnen beantwoord worden, maar over het grootste deel van de vragen heeft het onderzoek wel antwoord gegeven.

Het Waddengebied ligt in drie verschillende landen. Uit de data analyse is gebleken dat er geen duidelijke verschillen zijn te zien tussen deze drie landen. De oudere inwoners van het Waddengebied die hebben gereageerd op de enquête zijn redelijk eensgezind over hun leefomgeving. Dit is een vrij verrassende conclusie omdat op voorhand werd verwacht dat er wel verschil tussen de landen zou zitten door de verschillende bevolkingssamenstellingen.

Duidelijk uit de data komt naar voren dat natuur erg gewaardeerd wordt in de leefomgeving door de bewoners. Ook is de waardering voor hun eigen woning groot. Het openbaar vervoer, het straatmeubilair en de wegen en straten vallen minder positief uit in de resultaten dan de andere voorzieningen. Maar de oudere inwoners van het Waddengebied zijn, blijkend uit de data, nergens overwegend negatief over in hun leefomgeving.

Uit het theoretisch kader komt naar voren dat een aantal aspecten belangrijk zijn voor een goede leefomgeving voor ouderen. De belangrijkste aspecten zijn de woning, sociale contacten, winkels en gezondheidsvoorzieningen. Uit de data analyse is gebleken dat ouderen woonachtig in het Waddengebied redelijk positief zijn over deze aspecten (Bijlage 8.2.6). Hieruit kan geconcludeerd worden dat de kwaliteit van de leefomgeving van ouderen in het Waddengebied goed is, aangezien er geen aspecten zijn die overwegend negatief worden beoordeeld in de data.

Uit de data analyse blijkt dat de verschillende leeftijdsgroepen binnen het Waddengebied de verschillende leefbaarheidsaspecten niet allemaal hetzelfde beoordelen. De tevredenheid over een tweetal aspecten wijkt in de data significant af. De jongere bevolking, 35 jaar en jonger, denkt negatiever over de aantrekkelijkheid van de woningen dan de bevolking van boven de 35 jaar. Ook blijkt uit de data dat jongeren en jongvolwassenen minder tevreden over de sociale ontmoetingsplekken in het Waddengebied zijn dan volwassenen en ouderen.

Figuur 2. Stijging WOZ-waarden Nederlandse Waddeneilanden. Bron: Partoer 2013

Opvallend in de data is dat veel ouderen neutraal hebben geantwoord bij de vraag naar de

tevredenheid over de ontmoetingsplekken. Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat ouderen minder gebruik maken van deze sociale voorziening, of ouderen vinden dit minder belangrijk dan jongeren.

De significante verschillen kunnen goed door de leeftijd te verklaren zijn. Jongeren en jong volwassenen in het Waddengebied hebben waarschijnlijk andere sociale behoeftes dan ouderen. Ook beschikken de meeste ouderen al over een woning, en hebben zij in het algemeen geen last van de stijging van huizenprijzen in het Waddengebied (Figuur 2). Hiervan ondervinden starters, vaak jongeren en jongvolwassen, wel problemen bij het kopen van een huis. Zij hebben minder te besteden waardoor een woning kopen in het Waddengebied moeilijker voor de jongere bewoners is.

5.2 Aanbevelingen

Een aspect dat niet in dit onderzoek aan bod is gekomen, is de *waarom* vraag achter de beoordeling van de voorzieningen, sociale contacten, woningen, bereikbaarheid en openbare ruimtes. Het nadeel is dat bij kwantitatief onderzoek daar ook moeilijk achter kan worden gekomen. Dit is erg persoonlijk en niet in verschillende antwoordmogelijkheden in te delen. Het zou wel een aanvulling zijn van dit onderzoek, zo krijgt met een breder en dieper inzicht in de kwaliteit van leven van ouderen in het Waddengebied. Een optie is om een open antwoord mogelijkheid toe te voegen, waarin respondenten hun keuze voor een beoordeling van een aspect kunnen toelichten als zij dat willen. Aangezien er 3000 flyers zijn verspreid, en er gerekend werd op meer respons dan het huidige aantal is er toen der tijd niet voor gekozen om dit te doen. Achteraf gezien was het een prima mogelijkheid geweest.

Oudere bewoners van het Waddengebied is de doelgroep van dit onderzoek. De enquête die is verspreid is niet puur gericht op ouderen. De enquête is zo ontworpen dat elke bewoner, van elke leeftijd, iedere vraag kan invullen. Dit is het compromis dat er gemaakt moet worden als er een gezamenlijke enquête wordt gebruikt voor het onderzoek. Was de dataverzameling gegaan via een individuele enquête, dan hadden de vragen betere kunnen aansluiten op de doelgroep ouderen. Hier waren waarschijnlijk gerichtere antwoorden en conclusies uit voort gekomen.

6 Discussie

6.1 Discussie

Het resultaat uit de hypotheses die Nederland, Duitsland en Denemarken met elkaar vergelijken is erg eenduidig. De respondenten uit alle landen hebben hetzelfde over de voorzieningen geoordeeld. Het kan zijn dat er wel verschillen bestaan tussen de landen, alleen is het verschil niet zodanig dat het wordt opgemerkt met een statistische toets. Ondanks dat er veel minder bewoners de enquête hebben ingevuld dan verwacht, is er wel een geschikte steekproef getrokken. Er is echter wel enige terughoudendheid nodig bij het trekken van conclusies. De resultaten uit de statistische toets zijn gevoelig voor weinig respons.

Er zit een discussie punt bij de hypotheses en statistische toetsen die aantonen dat er geen verschil zit in de kwaliteit van leven van ouderen in Duitsland, Denemarken en Nederland. Doordat het onderzoek de onderzoekspopulatie heeft verkleind tot alleen respondenten van 55 jaar en ouder, zat er bij de steekproef geen enkele oudere uit Denemarken.

Doordat er geen resultaten bij zaten afkomstig van uit Denemarken, is er weinig te zeggen of de oudere inwoners van het Deense Waddengebied de verschillende leefbaarheidsaspecten hetzelfde zouden hebben beoordeeld als de respondenten uit Nederland en Duitsland.

Ook is het aantal oudere respondenten dat afkomstig is uit Duitsland vele malen kleiner dan het aantal oudere respondenten afkomstig uit Nederland. De onderzoekspopulatie staat niet helemaal gelijk aan elkaar, waardoor er enige voorzichtigheid met het trekken van conclusies nodig is.

In de probleemstelling is genoemd dat er ook wordt onderzocht of er nationale verschillen zijn op te merken in het Waddengebied. Deze sub vraag kon niet worden beantwoord omdat de onderzoekspopulatie te klein werd bij het nationaal vergelijken van de gebieden. Er is niet in elk gebied gereageerd op de enquête, waardoor er in sommige gebieden geen data beschikbaar was en er geen vergelijking kon worden gemaakt.

7 Literatuurlijst

Alves, S, T. Sugiyama & C. Thompson (2009) Associations Between Neighborhood Open Space Attributes and Quality of Life for Older People in Britain. *Environment and behavior* 41, pp. 3- 21.

Boer, A. de (2006) Rapportage ouderen 2006: Veranderingen in de leefsituatie en levensloop. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Burby, R.J. & Rohe, W. M. (1990) Providing for the housing needs of the elderly. *American Planning Association* 56, pp. 324-340.

Callender, J. (2000) Leefbaarheid en veiligheid in de woonwijk voor zelfstandig wonende ouderen: een literatuur onderzoek naar de maatregelen die de sociale cohesie en de sociale interactie in de buurt kunnen verbeteren voor zelfstandig wonende ouderen. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Campen, C. van (2008), Monitor ouderenbeleid 2008. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

CBS (2004), "Een van de vijf ouderen beperkt in bewegingsvrijheid". URL bezocht op 1 maart 2015.

CBS (2011), "Ouderen maken inhaalslag op internet". URL bezocht op 1 maart 2015.

CBS (2015), StatLine. URL bezocht op 1 maart 2015.

Dam, F. van (1995), Meer voor minder. Schaalverandering en bereikbaarheid van voorzieningen in landelijke gebieden in Nederland, Utrecht: Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen Universiteit Utrecht.

De Straat en Bron/UvA, (1998): 'het welbevinden van bewoners en gebruikers over (de fysieke, sociale en milieukeurmerken van) de woon- en leefomgeving'.

Föbker, S. & Grotz, R. (2006) Everyday Mobility of Elderly People in Different Urban Settings: The Example of the City of Bonn, Germany. *Urban Studies* 43, pp. 99-118.

Hayes, M.O. (1979) Barrier island morphology as a function of tidal and wave regime. In Leatherman, S.P. (ed.), *Barrier islands, from the Gulf of St. Lawrence to the Gulf of Mexico*, New York: Academic Press, pp. 1-27.

Iwarsson, S. (2005) A Long-Term Perspective on Person- Environment Fit and ADL Dependence Among Older Swedish Adults. *Gerontologist* 45, pp. 327-337.

Kresl, P.K. & D. Ietri (2010), *The aging population and the competitiveness of cities. Benefits to the urban economy*, Cheltenham: Edward Elgar.

Lam, C.W. & Boey, K.W. (2005) The psychological well-being of the Chinese elderly living in old urban areas of Hong Kong: A social perspective. *Aging & Mental Health* 9, pp. 162-166.

Leidemeijer, K. & Kamp, van. I (2003) "Leefomgeving en Leefbaarheid, naar een begrippenkader en conceptuele inkadering". URL bezocht op 2 maart 2015.

Manting, D. & Vernooij, F. (2007) Anticipeer op honkvastheid ouderen. *Rooilijn*, 40, (2), 120-127.

Marsman, G. en Leidelmeijer, K, Leefbaarheid Schipholregio: meer dan geluid alleen, RIGO i.o.v. gem. Haarlemmermeer en provincie Noord-Holland, Amsterdam, april 2001

McLafferty, S. L. (2010) Conducting Questionnaire Surveys. In N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), Key Methods in Geography. London: Sage Publications Ltd.

Oh, J. (2003) Assessing the Social Bonds of Elderly Neighbors: The Roles of Length of Residence, Crime Victimization, and Perceived Disorder. Sociological Inquiry 73, pp. 490-510.

Partoer (2013) Sociaal economische analyse en best practices van Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. Leeuwarden: Provincie Fryslân.

Penninx, K. & Royers, T. (2007) "Werken aan een uitnodigende leefomgeving voor ouderen. Een handreiking voor welzijn ouderen". URL bezocht op 1 maart 2015.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2015) "Krimpregio's Noord Nederland: grotere afstand tot voorzieningen, meer gebruik van zorg". URL bezocht op 24 mei 2015.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2015) "Wat verstaan we onder een gezonde leefomgeving?" URL bezocht op 1 maart 2015.

Sijtsma, F. J.; Broersma, L.; Daams, M. N.; Mehnen, N.; Oostra, M.; Sietses, A. M. (2014) A socio-economic analysis of the international Wadden area. Analysis carried out through the Wadden Sea Long-Term Ecosystem Research (WaLTER) and University of Groningen.

Sonmez Turel, H., E. Malkoc Yigit & I. Altug (2007) Evaluation of elderly people's requirements in public open spaces: A case study in Bornova District (Izmir, Turkey). Building and environment 42, pp. 2035-2045.

Vandale.nl (2015) Geraadpleegd op 28 februari 2015.

VTV (2010) "Fysieke omgeving", Volksgezondheid Toekomst Verkenning. URL bezocht op 1 maart 2015.

Waddenzee Werelderfgoed (2015) "United Nations, Educational, Scientific and Cultural organisation". URL bezocht op 11 juni 2015.

Ziegler, F. & T. Schwanen (2011), "I like to go out to be energised by different people": an exploratory analysis of mobility and wellbeing in later life, Ageing and Society 31: 758- 781.

8 Bijlagen

8.1 Reflectie

8.1.1 Reflectie algemeen

Het onderzoek naar leefbaarheid in het Waddengebied heeft enige obstakels gehad. Doordat de enquête werd gemaakt door een groep van 10 studenten, duurde het langer om deze in elkaar te zetten. Vervolgens moest de enquête ook nog operabel worden gemaakt op internet waar nog meer tijd in ging zitten. Hierdoor kon het verspreiden van de enquête later van start gaan dan gepland. En omdat het een groot gebied was waar onderzoek naar werd gedaan, ging er ook relatief veel tijd zitten in het verspreiden en promoten van de enquête. Nadat de enquête online is gegaan, hebben de bewoners van het Waddengebied ongeveer een maand de tijd gehad om te reageren.

Het aantal respons op de enquête viel heel erg tegen. Hierdoor was het moeilijker om uit de toetsen analyses en resultaten te halen. Waar het lage respons aan heeft gelegen kan vele oorzaken hebben gehad, maar er is niet een enkele oorzaak aan te duiden. Waarschijnlijk heeft een dergelijk groot onderzoek meer tijd nodig, en zal het onderzoek herhaaldelijk moeten worden gepromoot. Door de tijd, en de afstand is dit nu niet altijd even goed mogelijk geweest.

De verspreiding en het promoten van het onderzoek in Nederland ging makkelijker dan in Duitsland en Denemarken. Dit is ook goed te zien in het aantal respondenten afkomstig uit de verschillende landen. In Nederland zijn er meer kennissen, en daar weer kennissen van, die het onderzoek in vullen of verspreiden. In Duitsland en Denemarken is dit moeilijker omdat daar geen bekenden wonen.

Het werken in een groep is positief bevallen. Het terugkoppelen van vragen, feedback krijgen, en samenwerken zijn slechts een paar positieve aspecten die ook nodig zijn bij een dergelijk groot onderzoek als deze, vooral met weinig onderzoekservaring.

Erg leuk is dat er uit de resultaten een conclusie valt te halen, die ook te vinden is in al bestaande literatuur, zoals het verschil in tevredenheid over de woningen in het Waddengebied tussen verschillende leeftijdscategorieën.

Daarnaast is er een onverwachte conclusie uit de data analyses gekomen, namelijk dat er geen verschil is in de kwaliteit van leven van ouderen in het Waddengebied in Denemarken, Duitsland en Nederland.

8.1.2 Reflectie dataverzameling

Omdat er 3000 enquêtes zijn verspreid huis aan huis, er veel reclame is gemaakt voor het onderzoek via internet, organisaties en verenigingen, was het eerste aantal respons erg teleurstellend. Na drie weken wachten bleek dat rond de 60 respondenten de enquête volledig hadden ingevuld. In totaal waren er nog zo'n 100 enquêtes ingevuld, maar gedeeltelijk.

Het kan vele oorzaken hebben dat de respons tegen viel en waarom mensen de enquête niet hebben afgemaakt. De enquête was niet in te vullen via een smartphone, waar we pas later achter kwamen. En een respondent uit Denemarken gaf aan dat hij de vragen niet goed begreep doordat de vertaling van een aantal vragen onduidelijk was.

Doordat we met een groep van 10 studenten een gezamenlijke enquête in elkaar hebben gezet, en iedereen grotendeels een ander onderzoek had, was het een lange enquête. Waarschijnlijk te lang, en is dat de grootste oorzaak geweest voor mensen om de enquête niet volledig in te vullen.

Het respons gekregen uit Denemarken is het laagst. Doordat er in een groot gebied enquêtes zijn uitgedeeld is het lastig om het onderzoek in alle gebieden evenveel aandacht te geven. Tevens is de taalbarrière lastig. Duits is niet een groot probleem, maar aangezien alles wat in Denemarken wordt uitgedeeld en gepost, vertaald moet worden, gaat hier veel tijd in zitten.

Daarnaast is het lastig om mensen echt te bereiken via een flyer. De flyer moet kort en bondig worden gehouden, maar wel overtuigend genoeg om mensen te laten invullen. En doordat er in het Waddengebied weinig mensen op straat lopen in de dorpjes, ben je genoodzaakt de flyers door in de brievenbus te stoppen, en dan is het afwachten of mensen er de tijd voor nemen en niet meteen weggooien.

8.2 De enquête

Vraag 1.6 van de enquête hoort bij dit onderzoek naar de leefbaarheid van het Waddengebied voor ouderen.

Enquete leefbaarheid van het Waddengebied

Deze leefbaarheidsmonitor heeft drie onderdelen van elk ongeveer 5 minuten.

Bij het invullen van deze enquête maakt u kans op één van de Amazon gift vouchers ter waarde van €50,-

Als u kans wilt maken op een van de bonnen of op de hoogte gehouden wilt worden van de resultaten, vul dan hier uw emailadres in aan het einde van deze enquête.

Wat is uw postcode

.....

Deel 1: aantrekkelijkheid van de leefomgeving

1. Leefomgeving

1.1 Wat maakt het leven voor u hier aantrekkelijk?

Kunt u in uw eigen woorden aangeven waarom u hier graag woont?

1.2 Hoe aantrekkelijk vindt u ...? (1 = extreem onaantrekkelijk, 10 = perfect)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Uw Straat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uw buurt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uw woonplaats	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Waddeneilanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De Waddenkust	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.3 In welke mate zou u uw leefomgeving aanraden aan vrienden/familie/collega's? (1= zeer onwaarschijnlijk, 10 = zeer waarschijnlijk)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

1.4 Ik verwacht dat ik in ieder geval de komende vijf jaar in mijn woonplaats kan blijven wonen.

(1= zeer onwaarschijnlijk, 10 = zeer waarschijnlijk)

1.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Waarom wel / niet :

1.5 Beoordeel de volgende stellingen over het Waddengebied

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens
Het Waddengebied is een deel van mij	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me thuis in het Waddengebied	☐	☐	☐	☐	☐
Ik mis het Waddengebied als ik er niet ben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik wil blijven wonen in het Waddengebied	☐	☐	☐	☐	☐
Het Waddengebied is onvervangbaar	☐	☐	☐	☐	☐
In het Waddengebied kan ik de dingen doen die ik het liefste doe	☐	☐	☐	☐	☐

KENMERKEN VAN UW WOONOMGEVING

1.6 Elementen: Waardeer de aantrekkelijkheid van uw woonomgeving op basis van de volgende criteria, alsmede het belang van de criteria.

Wonen (aantrekkelijkheid)						Wonen (belang)					
	++	+	0	-	--		++	+	0	-	--
Uw woning						Uw woning					
Woonkosten						Woonkosten					
Leegstand						Leegstand					
Kwaliteit van de woningen (anders dan uw eigen)						Kwaliteit van de woningen (anders dan uw eigen)					
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid)						Openbare ruimte (Belang)					
	++	+	0	-	--		++	+	0	-	--
Landschap en natuur						Landschap en natuur					
Openbare parken en groen						Openbare parken en groen					
Straten en wegen						Straten en wegen					
Straatmeubilair						Straatmeubilair					
Parkeervoorzieningen						Parkeervoorzieningen					
Voorzieningen (aantrekkelijkheid)						Voorzieningen (belang)					
	++	+	0	-	--		++	+	0	-	--
Mogelijkheid tot werk						Mogelijkheid tot werk					
Winkels in uw woonomgeving						Winkels in uw woonomgeving					
Ontmoetingsplaatsen						Ontmoetingsplaatsen					
Sociale contacten						Sociale contacten					
Uitgaansvoorzieningen						Uitgaansvoorzieningen					
Sportfaciliteiten						Sportfaciliteiten					
Faciliteiten voor jongeren						Faciliteiten voor jongeren					
Faciliteiten voor senioren						Faciliteiten voor senioren					
Gezondheidsvoorzieningen						Gezondheidsvoorzieningen					
Onderwijsvoorzieningen						Onderwijsvoorzieningen					
Kinderopvang						Kinderopvang					
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid)						Bereikbaarheid (belang)					
	++	+	0	-	--		++	+	0	-	--
Openbaar vervoer						Openbaar vervoer					
Reisgemak kust – eiland						Reisgemak kust - eiland					
Kosten reis kust – eiland						Kosten reis kust - eiland					
Reistijd kust – eiland (retour)						Reistijd kust – eiland (retour)					

1.8 Wat zijn naar uw idee de veranderingen de afgelopen 5 jaar in uw omgeving wat betreft de aanwezigheid van uw voornaamste dagelijkse voorzieningen

	Toename	Geen veranderingen	Afname
De aanwezigheid van uw voornaamste dagelijkse voorzieningen	☐	☐	☐

Evt toelichting.....

2.1 DAGELIJKSE ACTIVITEITEN

2.1.1 Wat zijn één of twee van de meest belangrijke plekken die je op een dagelijkse basis bezoekt en wat doe je op die plaatsen?

Noem deze activiteit.

- werk
- leren en studeren
- winkelen
- sport en vrije tijd
- vrienden en familie bezoeken
- iets anders, namelijk:.....

2.1.2 In welke plaats vindt deze activiteit plaats

.....

2.1.3 Hoe komt u daar? Welke wijze van transport gebruikt u?(meerdere antwoorden mogelijk)

- te voet
- met de fiets
- met de motor
- met de auto (als chauffeur)
- met de auto (als passagier)
- met de bus
- met de trein
- met de taxi
- met de boot/veerboot
- Anders, namelijk:.....

2.1.4 Wat vindt u van de reistijd?

(1=zeer problematisch, 5=helemaal niet problematisch)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

2.2 WEEKEND

Wat is in het weekend (vrije tijd) Wat zijn in het weekend of in uw vrije tijd één of twee van de meest belangrijke plekken die u bezoekt en wat doet u op die plaatsen?

2.2.1 Noem deze activiteit.

- wandelen
- sport
- culturele activiteiten/events (bioscoop, theater, concerten...)
- boodschappen
- winkelen
- kerk
- naar een café of een restaurant
- activiteiten met vrienden of familie
- werken in je eigen tuin
- relaxen (thuis)
- anders, namelijk:.....

2.2.1 In welke plaats vindt deze activiteit plaats?

.....

2.2.2 Hoe komt u daar? Welke wijze van transport gebruikt u? (meerdere antwoorden mogelijk)

- te voet
- met de fiets
- met de motor
- met de auto (als chauffeur)
- met de auto (als passagier)
- met de bus
- met de trein
- met de taxi
- met de boot/veerboot
- anders, namelijk:.....

2.2.3 Wat vindt u van de reistijd?

(1=zeer problematisch, 5=helemaal niet problematisch)

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

3.1 Stellingen:
Ontwikkeling toerisme, tweede woningen en bereikbaarheid

Beoordeel de volgende stellingen

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens	Niet van toepassing
Toerisme						
Toerisme maakt goederen en diensten duurder.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toerisme zorgt voor betere voorzieningen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toerisme zorgt voor overlast.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toerisme is belangrijk voor de werkgelegenheid.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toerisme versterkt onze culturele identiteit.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb persoonlijk belang bij de aanwezigheid van toerisme.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik steun de ontwikkeling van toerisme.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen						
Tweede woningen zorgen voor stijgende huizenprijzen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen dragen bij aan lokale werkgelegenheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen stimuleren gemeenschapsgevoel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen zorgen voor politieke spanningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen veroorzaken meer verstedelijking (meer verkeer, asfalt, bebouwing en minder groen)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tweede woningen leiden tot meer duurzaamheid in de leefomgeving	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Reistijd kust-eilanden						
De bereikbaarheid tussen kust en eiland(en) moet verbeterd worden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoe zou de bereikbaarheid verbeterd kunnen worden					

3.3 Windenergie

	Negatief	Neutraal	Positief
Hoe staat u tegenover windenergie	☐	☐	☐

	Zeer ontevreden	Ontevreden	Neutraal	Tevreden	Zeer tevreden	Niet van toepassing
Hoe tevreden bent u met de volgende aspecten omtrent de (mogelijke) aanleg van windmolenparken in het waddengebied?						
Informatieverstrekking over de (mogelijke) komst van windmolenparken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De mogelijkheid tot inspraak	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wat er wordt gedaan met de resultaten van (eventuele) inspraak	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De algemene aanpak van windmolenparkprojecten door de overheid in het waddengebied	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eventuele Toelichting:						

Beoordeel de volgende stellingen over toerisme in uw gemeenschap:

	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal mee eens	Niet van toepassing
Werelderfgoed						
Voorafgaand aan de benoeming van het Waddengebied tot UNESCO Werelderfgoed stond ik positief tegenover deze status.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voorafgaand aan de benoeming van het Waddengebied tot UNESCO Werelderfgoed zijn de gevolgen van deze status voor mij, als inwoner van het gebied, goed gecommuniceerd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ervaar beperkingen van de benoeming van het Waddengebied tot UNESCO Werelderfgoed.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toelichting:						
De benoeming van het Waddengebied tot UNESCO Werelderfgoed biedt mij kansen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toelichting:						
Door de benoeming van het Waddengebied tot UNESCO Werelderfgoed is het Waddengebied als leefomgeving positief veranderd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toelichting:						
.....						
	Helemaal mee oneens	Oneens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	
Vraag						
De unieke natuur van het waddengebied wordt vaak gebruikt als 'merk' om belangstellenden te trekken naar het gebied. Denk hier bijvoorbeeld aan de eilanden die omschreven worden als rustoorden met grenzeloze luchten waar je zehonden kunt spotten.						
Ik zie dit beeld terug in mijn dagelijkse leefomgeving	☐	☐	☐	☐	☐	
Toelichting (eventueel):					

Vraag

Bij de vorming van het ´merk´
van het Waddengebied:

Word ik niet betrokken	☐	☐	☐	☐	☐
Word ik geïnformeerd	☐	☐	☐	☐	☐
Wordt er gevraagd naar mijn ideeën	☐	☐	☐	☐	☐
Wordt er geluisterd naar mijn ideeën	☐	☐	☐	☐	☐
Heb ik invloed	☐	☐	☐	☐	☐
Zou ik graag meer betrokken willen worden	☐	☐	☐	☐	☐
Toelichting (eventueel):	...				

Ideeën voor verbetering leefbaarheid.

4.1 Heeft u nog een idee om de leefbaarheid van het Waddengebied te verbeteren:

Idee 1:

Idee 2:

Idee 3:

4.2 Vermeld alstublieft in welke categorie uw idee valt.

- Woonomgeving
- Openbaar vervoer
- Voorzieningen
- Landschap
- Anders, namelijk:

Algemene informatie over de respondent

4.1 Leeftijd:

4.2 Hoogst genoten onderwijs

- Basisschool
- VMBO
- HAVO
- VWO
- MBO
- HBO
- WO
- Anders namelijk.... *Open antwoord optie*

Geslacht:

- man
- vrouw

Huishouden

- 1 of 2 volwassenen, geen kinderen
- 1 of 2 volwassenen met 1 kind. Leeftijd van uw kind:
- 1 of 2 volwassenen met 2 of meer kinderen thuis. Leeftijd van uw kinderen:
- Overige.

Hoe lang woont u al in het Waddengebied? In totaal jaar.

In welke sector bent u (evt) werkzaam?

- Niet werkzaam
- Agricultuursector
- Energiesector
- Milieu/natuur organisatie sector
- Toerismesector
- Visserijsector
- Andere sector

U bent bijna klaar. Graag willen we u bedanken voor het invullen van deze vragenlijst. Wilt u ook een email ontvangen met een link naar de resultaten van de vragenlijst?

E-mail adres:

.....

Mogen wij u eventueel nog eens benaderen voor vragen over leefbaarheid?

Ja/nee

Opmerkingen/suggesties

.....

Als u uw kansen tot het winnen van... wilt verdubbelen, vul dan twee emailadressen in van mensen uit het Waddengebied die u kent. Als zij deze vragenlijst ook invullen maakt u dubbel zoveel kans op het winnen van de prijs!

Email adres 1 :

Email adres 2 :

8.3 Data analyse landen

8.3.1 Sociale Elementen

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van ontmoetingsplaatsen	Between Groups	,009	1	,009	,042	,839
	Within Groups	6,185	29	,213		
	Total	6,194	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van sociale contacten	Between Groups	,099	1	,099	,253	,619
	Within Groups	11,385	29	,393		
	Total	11,484	30			

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van ontmoetingsplaatsen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Positief	1	3,2	3,2	3,2
	Enigzins Positief	24	77,4	77,4	80,6
	Neutraal	6	19,4	19,4	100,0
	Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van sociale contacten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Positief	8	25,8	25,8	25,8
	Enigzins Positief	19	61,3	61,3	87,1
	Neutraal	4	12,9	12,9	100,0
	Total	31	100,0	100,0	

8.3.2 Openbare Ruimte

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van natuur	Between Groups	,596	1	,596	1,550	,223
	Within Groups	11,146	29	,384		
	Total	11,742	30			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parken en groen	Between Groups	,155	1	,155	,249	,621
	Within Groups	18,038	29	,622		
	Total	18,194	30			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straten en wegen	Between Groups	,358	1	,358	,555	,462
	Within Groups	18,738	29	,646		
	Total	19,097	30			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straatmeubilair	Between Groups	,002	1	,002	,003	,960
	Within Groups	25,546	29	,881		
	Total	25,548	30			

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parkeervoorzieningen	Between Groups	,056	1	,056	,071	,791
	Within Groups	22,654	29	,781		
	Total	22,710	30			

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van natuur

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	17	54,8	54,8	54,8
Enigzins Positief	12	38,7	38,7	93,5
Neutraal	2	6,5	6,5	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parken en groen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	6	19,4	19,4	19,4
Enigzins Positief	15	48,4	48,4	67,7
Neutraal	9	29,0	29,0	96,8
Enigzins Negatief	1	3,2	3,2	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straten en wegen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	3	9,7	9,7	9,7
Enigzins Positief	17	54,8	54,8	64,5
Neutraal	8	25,8	25,8	90,3
Enigzins Negatief	3	9,7	9,7	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straatmeubilair

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	3	9,7	9,7	9,7
Enigzins Positief	13	41,9	41,9	51,6
Neutraal	9	29,0	29,0	80,6
Enigzins Negatief	6	19,4	19,4	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parkeervoorzieningen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	7	22,6	22,6	22,6
Enigzins Positief	17	54,8	54,8	77,4
Neutraal	4	12,9	12,9	90,3
Enigzins Negatief	3	9,7	9,7	100,0

Total	31	100,0	100,0	
-------	----	-------	-------	--

8.3.3 Wonen

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Wonen (aantrekkelijkheid) van woning	Between Groups	,016	1	,016	,029	,865
	Within Groups	15,662	29	,540		
	Total	15,677	30			
Wonen (aantrekkelijkheid) van woonkosten	Between Groups	,525	1	,525	,837	,368
	Within Groups	18,185	29	,627		
	Total	18,710	30			
Wonen (aantrekkelijkheid) van leegstand	Between Groups	,030	1	,030	,019	,891
	Within Groups	45,454	29	1,567		
	Total	45,484	30			
Wonen (aantrekkelijkheid) van kwaliteit van woningen	Between Groups	,143	1	,143	,219	,644
	Within Groups	18,954	29	,654		
	Total	19,097	30			

Wonen (aantrekkelijkheid) van kwaliteit van woningen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	2	6,5	6,5	6,5
2	20	64,5	64,5	71,0
3	5	16,1	16,1	87,1
4	4	12,9	12,9	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Wonen (aantrekkelijkheid) van woonkosten

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	9	29,0	29,0	29,0
2	18	58,1	58,1	87,1
3	2	6,5	6,5	93,5
4	2	6,5	6,5	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Wonen (aantrekkelijkheid) van leegstand

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	4	12,9	12,9	12,9
2	5	16,1	16,1	29,0
3	9	29,0	29,0	58,1
4	9	29,0	29,0	87,1
5	4	12,9	12,9	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Wonen (aantrekkelijkheid) van kwaliteit van woningen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1	2	6,5	6,5	6,5
2	20	64,5	64,5	71,0
3	5	16,1	16,1	87,1
4	4	12,9	12,9	100,0
Total	31	100,0	100,0	

8.3.4 Voorzieningen**ANOVA**

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van mogelijkheden tot werk	Between Groups	,090	1	,090	,061	,807
	Within Groups	42,685	29	1,472		
	Total	42,774	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van winkels in uw woonomgeving	Between Groups	2,582	1	2,582	2,551	,121
	Within Groups	29,354	29	1,012		
	Total	31,935	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van uitgaansvoorzieningen	Between Groups	,155	1	,155	,187	,669
	Within Groups	24,038	29	,829		
	Total	24,194	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van sportfaciliteiten	Between Groups	,042	1	,042	,047	,829
	Within Groups	25,700	29	,886		
	Total	25,742	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van faciliteiten voor senioren	Between Groups	,016	1	,016	,029	,865
	Within Groups	15,662	29	,540		
	Total	15,677	30			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van gezondheidsvoorzieningen	Between Groups	,181	1	,181	,193	,664
	Within Groups	27,238	29	,939		
	Total	27,419	30			

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van mogelijkheden tot werk

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	4	12,9	12,9	12,9
Enigzins Positief	13	41,9	41,9	54,8
Neutraal	6	19,4	19,4	74,2
Enigzins Negatief	5	16,1	16,1	90,3
Negatief	3	9,7	9,7	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van winkels in uw woonomgeving

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	6	19,4	19,4	19,4
Enigzins Positief	16	51,6	51,6	71,0
Neutraal	6	19,4	19,4	90,3
Enigzins Negatief	1	3,2	3,2	93,5
Negatief	2	6,5	6,5	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van uitgaansvoorzieningen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	2	6,5	6,5	6,5
Enigzins Positief	9	29,0	29,0	35,5
Neutraal	12	38,7	38,7	74,2
Enigzins Negatief	8	25,8	25,8	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van sportfaciliteiten

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	3	9,7	9,7	9,7
Enigzins Positief	16	51,6	51,6	61,3
Neutraal	6	19,4	19,4	80,6
Enigzins Negatief	6	19,4	19,4	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van faciliteiten voor senioren

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	2	6,5	6,5	6,5
Enigzins Positief	15	48,4	48,4	54,8
Neutraal	12	38,7	38,7	93,5
Enigzins Negatief	2	6,5	6,5	100,0
Total	31	100,0	100,0	

Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van gezondheidsvoorzieningen

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	6	19,4	19,4	19,4
Enigzins Positief	16	51,6	51,6	71,0
Neutraal	6	19,4	19,4	90,3
Enigzins Negatief	2	6,5	6,5	96,8

Negatief	1	3,2	3,2	100,0
Total	31	100,0	100,0	

8.3.5 Bereikbaarheid

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van OV	Between Groups	2,788	1	2,788	2,313	,139
	Within Groups	34,954	29	1,205		
	Total	37,742	30			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van reisgemak kust-eiland	Between Groups	,025	1	,025	,033	,857
	Within Groups	21,846	29	,753		
	Total	21,871	30			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reiskosten kust-eiland	Between Groups	,131	1	,131	,149	,702
	Within Groups	25,546	29	,881		
	Total	25,677	30			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reistijd kust-eiland	Between Groups	1,048	1	1,048	1,241	,274
	Within Groups	24,500	29	,845		
	Total	25,548	30			

Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van OV

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Positief	6	19,4	19,4	19,4
	Enigzins Positief	11	35,5	35,5	54,8
	Neutraal	7	22,6	22,6	77,4
	Enigzins Negatief	6	19,4	19,4	96,8
	Negatief	1	3,2	3,2	100,0
	Total	31	100,0	100,0	

Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van reisgemak kust-eiland

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Positief	8	25,8	25,8	25,8
	Enigzins Positief	15	48,4	48,4	74,2
	Neutraal	6	19,4	19,4	93,5
	Enigzins Negatief	2	6,5	6,5	100,0
	Total	31	100,0	100,0	

Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reiskosten kust-eiland

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Positief	4	12,9	12,9	12,9
	Enigzins Positief	11	35,5	35,5	48,4
	Neutraal	11	35,5	35,5	83,9
	Enigzins Negatief	5	16,1	16,1	100,0

Total	31	100,0	100,0	
-------	----	-------	-------	--

Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reistijd kust-eiland

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Positief	4	12,9	12,9	12,9
Enigzins Positief	15	48,4	48,4	61,3
Neutraal	7	22,6	22,6	83,9
Enigzins Negatief	5	16,1	16,1	100,0
Total	31	100,0	100,0	

8.3.6 Gemiddelde beoordeling**Descriptive Statistics**

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Wonen (aantrekkelijkheid) van woning	31	1	4	1,55	,723
Wonen (aantrekkelijkheid) van woonkosten	31	1	4	1,90	,790
Wonen (aantrekkelijkheid) van leegstand	31	1	5	3,13	1,231
Wonen (aantrekkelijkheid) van kwaliteit van woningen	31	1	4	2,35	,798
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van natuur	31	1	3	1,52	,626
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parken en groen	31	1	4	2,16	,779
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straten en wegen	31	1	4	2,35	,798
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straatmeubilair	31	1	4	2,58	,923
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parkeervoorzieningen	31	1	4	2,10	,870
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van mogelijkheden tot werk	31	1	5	2,68	1,194
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van winkels in uw woonomgeving	31	1	5	2,26	1,032
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van ontmoetingsplaatsen	31	1	3	2,16	,454

Voorzienen (aantrekkelijkheid) van sociale contacten	31	1	3	1,87	,619
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van uitgaansvoorzienen	31	1	4	2,84	,898
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van sportfaciliteiten	31	1	4	2,48	,926
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van faciliteiten voor jongeren	31	1	5	2,87	,885
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van faciliteiten voor senioren	31	1	4	2,45	,723
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van gezondheidsvoorzienen	31	1	5	2,23	,956
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van onderwijsvoorzienen	31	1	5	2,32	1,013
Voorzienen (aantrekkelijkheid) van kinderopvang	31	1	5	2,71	,902
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van OV	31	1	5	2,52	1,122
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van reisgemak kust-eiland	31	1	4	2,06	,854
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reiskosten kust-eiland	31	1	4	2,55	,925
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reistijd kust-eiland	31	1	4	2,42	,923
Valid N (listwise)	31				

8.3.7 Gemiddelden respondenten

I_gender

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid female	43	50,6	50,6	50,6
male	42	49,4	49,4	100,0
Total	85	100,0	100,0	

CODE_55Plus

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	-----------------------

Valid	55 jaar en ouder	31	36,5	36,5	36,5
	54 jaar en jonger	25	29,4	29,4	65,9
	35 jaar en jonger	29	34,1	34,1	100,0
	Total	85	100,0	100,0	

LAND

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nederland	64	75,3	75,3	75,3
	Duitsland	17	20,0	20,0	95,3
	Denemarken	4	4,7	4,7	100,0
	Total	85	100,0	100,0	

8.4 Data analyse leeftijdsgroepen

8.4.1 Sociale elementen

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Vorzieningen (aantrekkelijkheid) van ontmoetingsplaatsen	Between Groups	12,375	2	6,188	6,301	,003
	Within Groups	80,519	82	,982		
	Total	92,894	84			
Vorzieningen (aantrekkelijkheid) van sociale contacten	Between Groups	,881	2	,440	,463	,631
	Within Groups	78,014	82	,951		
	Total	78,894	84			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van ontmoetingsplaatsen

Bonferroni

(I) CODE_55Plus	(J) CODE_55Plus	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
55 jaar en ouder	54 jaar en jonger	,001	,266	1,000	-,65	,65
	35 jaar en jonger	-,804*	,256	,007	-1,43	-,18
54 jaar en jonger	55 jaar en ouder	-,001	,266	1,000	-,65	,65
	35 jaar en jonger	-,806*	,270	,011	-1,47	-,14
35 jaar en jonger	55 jaar en ouder	,804*	,256	,007	,18	1,43
	54 jaar en jonger	,806*	,270	,011	,14	1,47

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

8.4.2 Openbare Ruimte

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van natuur	Between Groups	,451	2	,226	,299	,743
	Within Groups	61,949	82	,755		
	Total	62,400	84			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parken en groen	Between Groups	,304	2	,152	,178	,837
	Within Groups	70,119	82	,855		
	Total	70,424	84			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straten en wegen	Between Groups	,047	2	,024	,026	,975
	Within Groups	75,364	82	,919		
	Total	75,412	84			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van straatmeubilair	Between Groups	,140	2	,070	,071	,931
	Within Groups	80,260	82	,979		
	Total	80,400	84			
Openbare Ruimte (aantrekkelijkheid) van parkeervoorzieningen	Between Groups	4,157	2	2,078	1,947	,149
	Within Groups	87,537	82	1,068		
	Total	91,694	84			

8.4.3 Wonen

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Wonen (aantrekkelijkheid) van woning	Between Groups	5,167	2	2,584	3,204	,046
	Within Groups	66,127	82	,806		
	Total	71,294	84			
Wonen (aantrekkelijkheid) van woonkosten	Between Groups	1,014	2	,507	,641	,529
	Within Groups	64,798	82	,790		
	Total	65,812	84			
Wonen (aantrekkelijkheid) van leegstand	Between Groups	1,909	2	,955	,782	,461
	Within Groups	100,044	82	1,220		
	Total	101,953	84			
Wonen (aantrekkelijkheid) van kwaliteit van woningen	Between Groups	1,789	2	,894	1,129	,328
	Within Groups	64,964	82	,792		
	Total	66,753	84			

Descriptives

Wonen (aantrekkelijkheid) van woning

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error
55 jaar en ouder	31	1,55	,723	,130
54 jaar en jonger	25	1,64	,952	,190
35 jaar en jonger	29	2,10	1,012	,188
Total	85	1,76	,921	,100

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Wonen (aantrekkelijkheid) van woning

Bonferroni

(I) CODE_55Plus	(J) CODE_55Plus	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
55 jaar en ouder	54 jaar en jonger	-,092	,241	1,000	-,68	,50
	35 jaar en jonger	-,555	,232	,057	-1,12	,01
54 jaar en jonger	55 jaar en ouder	,092	,241	1,000	-,50	,68
	35 jaar en jonger	-,463	,245	,186	-1,06	,14
35 jaar en jonger	55 jaar en ouder	,555	,232	,057	-,01	1,12
	54 jaar en jonger	,463	,245	,186	-,14	1,06

8.4.4 Voorzieningen

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van mogelijkheden tot werk	Between Groups	5,513	2	2,756	1,680	,193
	Within Groups	134,534	82	1,641		
	Total	140,047	84			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van winkels in uw woonomgeving	Between Groups	,851	2	,426	,351	,705
	Within Groups	99,337	82	1,211		
	Total	100,188	84			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van uitgaansvoorzieningen	Between Groups	2,789	2	1,395	1,085	,343
	Within Groups	105,399	82	1,285		
	Total	108,188	84			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van sportfaciliteiten	Between Groups	2,330	2	1,165	1,372	,259
	Within Groups	69,623	82	,849		
	Total	71,953	84			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van faciliteiten voor senioren	Between Groups	,705	2	,352	,596	,553
	Within Groups	48,472	82	,591		
	Total	49,176	84			
Voorzieningen (aantrekkelijkheid) van gezondheidsvoorzieningen	Between Groups	1,974	2	,987	1,062	,350
	Within Groups	76,214	82	,929		
	Total	78,188	84			

8.4.5 Bereikbaarheid

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van OV	Between Groups	,918	2	,459	,284	,753
	Within Groups	132,330	82	1,614		
	Total	133,247	84			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) van reisgemak kust-eiland	Between Groups	3,903	2	1,951	2,484	,090
	Within Groups	64,403	82	,785		
	Total	68,306	84			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reiskosten kust-eiland	Between Groups	3,057	2	1,528	1,330	,270
	Within Groups	94,237	82	1,149		
	Total	97,294	84			
Bereikbaarheid (aantrekkelijkheid) reistijd kust-eiland	Between Groups	1,078	2	,539	,492	,613
	Within Groups	89,816	82	1,095		
	Total	90,894	84			